UiO : Universitetet i Oslo

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Dato: 01.11.2016
Deres ref.: 16/5816
Vår ref.: 2016/8650 HERMAS

Høring - Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater

Universitetet i Oslo (UiO) viser til høringsbrev av 05.07.2016, og takker for anledningen til å komme med høringsinnspill i denne saken.

Det er stor enighet om at forskningsresultater må bli mer åpent tilgjengelige enn de er i dag. Likevel går utviklingen mot mer *Open Access* skuffende langsomt. Rapporten gir et viktig bidrag til det videre arbeidet med Open Access, men vi er i tvil om forslagene i rapporten i seg selv vil være tilstrekkelig for å få til en nødvendig endring til åpen tilgang til forskningsresultater.

- Slik UiO ser det vil ikke de foreslåtte virkemidlene medføre en reell økning i åpen tilgang. Det kreves tydeligere politisk vilje og tiltak for å få til en nødvendig gjennomgående endring av dagens modell for tilgang og finansiering av vitenskapelig publisering
- Rapporten legger stor vekt på Grønn Open Access, og dette er i tråd med eksisterende OA-politikk ved UiO. Likevel mener UiO at Gull Open Access er riktig langsiktig retning for å fremme åpen tilgang til forskningsresultater
- UiO støtter ikke ytterligere insentiver eller tiltak som gir merarbeid til forskerne samt legger føringer for publiseringskanal. Det viktigste nå er å mønstre politisk vilje –nasjonalt og internasjonalt - for å forhandle frem OA-avtaler med de store internasjonale forlagene. Det er her det bør satses, og det er her de store fremskrittene må komme.

Første setning i rapporten er beskrivende for Regjeringens ambisjon med Open Access:

*«Regjeringen har som mål at resultater av norsk forskning skal være åpent tilgjengelige og vil at Norge skal være **et forsiktig foregangsland** i dette arbeidet.»*

Det er synd hvis arbeidsgruppen har oppfattet sitt mandat fra Regjerningen til å være forsiktige. Erfaringene etter mange år med ambisjoner om mer åpen tilgang er at gode intensjoner ikke er nok.

Det trengs kraftigere politisk vilje til for å flytte dette feltet i riktig retning. En hovedgrunn for at vi ikke lykkes med dagens politikk er at de store akademiske forlagene ikke har interesse av å endre dagens modell. Utvalget gir ingen nye virkemidler for å presse frem en endring.

Rektor
Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Oppmerksomheten bør først og fremst rettes mot å følge opp og implementere initiativet Open Access 2020. Grunnideen bak Open Access 2020 er å gjøre de eksisterende abonnementsbaserte tidsskriftene åpne for allmennheten, og at dette er mulig innenfor dagens økonomiske rammer. Dette vil man gjøre i samarbeid med forlagene. Det er altså ikke snakk om å «ta knekken på» forlagene. De har og vil fortsatt ha en svært viktig funksjon. For å nå målet om fullstendig Open Access, må vi ha en gjennomgående endring av dagens modell for tilgang og finansiering av vitenskapelig publisering. Det vil si overgang fra en abonnementsbasert modell til en økonomisk bærekraftig modell der alle tidsskrifter blir Open Access (Gull Open Access), og kostnadene er knyttet opp mot selve publiseringen i tidsskriftene. Modellen må sikre at også forskere som ikke har faste stillinger ved institusjoner får anledning til å publisere Gull Open Access.

Rapportens del 1. Nasjonale mål og retningslinjer

UiO støtter punkt 4,5,6 og 7 i de nasjonale retningslinjene.

UiO har følgende kommentarer og presiseringer til punkt 1,2 og 3:

Punkt 1.: Forskere finansiert av norske offentlige midler skal som førstevalg publisere sine vitenskapelige artikler i tidsskrift med åpen tilgang (såkalt gull Open Access).

UiO mener at dette punktet ikke kan forstås som et krav, men kun en anbefaling i valget mellom likeverdige publiseringskanaler. Et krav om publisering i Open Access-tidsskrifter bryter med prinsippet om akademisk frihet til å velge publiseringskanal. Videre er det store forskjeller mellom fagmiljøene i hvorvidt forskerne har tilgang til Open Access-tidsskrifter på høyt nivå. For eksempel er det en del fagmiljøer innen humaniora og samfunnsvitenskap som ikke har Open Access-tidsskrifter på nivå 2.

Punkt 2.: Forskere som velger tidsskrift uten åpen tilgang, skal gjøre artikkelen åpent tilgjengelig i et vitenarkiv (såkalt grønn Open Access). Tilgang bør gis maksimalt seks måneder etter publisering for STM-fagene (Science, Technology and Medicine) og tolv måneder for humaniora og samfunnsvitenskap i tråd med EU-kommisjonens anbefalinger.

Dette er i tråd med UiOs egen OA-politikk, et krav fra EU i Horizon 2020-programmet, og har vært en viktig del av arbeidet med å fremme åpen tilgang. Likevel er UiOs erfaring at det i praksis er svært vanskelig å få forskerne til å deponere artikkelen i vitenarkivet. Dette skyldes både at forskerne opplever det som en ekstra administrativ belastning samt at det i de fleste tilfeller ikke er den ferdige artikkelen som deponeres (pre- eller post-print).

UiO vil presisere at vi støtter kravene fra EU og Punkt 2 foreslått i rapporten. Dog er det viktig at dette ikke går på bekostning av eller svekker innsatsen mot å endre de mer strukturelle hindringene for mer åpen publisering. Det viktigste nå er å mønstre politisk vilje –nasjonalt og internasjonalt - for å forhandle frem OA-avtaler med de store internasjonale forlagene. Det er her det bør satses, og det er her de store fremskrittene må komme.

Punkt 3: Alle forskningsutførende institusjoner skal sørge for at deres forskningsartikler deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av om det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelig. Deponering er en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen.

UiO støtter ikke kravet om at deponering i vitenarkiv skal være en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen. Dette vil pålegge forskerne en ekstra administrativ belastning, uten at det i særlig grad vil øke åpen tilgang til forskning.

Rapportens del 2. Tiltak og forutsetninger

Tiltak: Innføring av insentiv for å velge åpen publisering

UiO mener at et slikt insentiv vil gå på bekostning av den akademiske friheten til den enkelte forsker. Det er grunnleggende at forskerne kan fritt velge publiseringskanal ut i fra faglige hensyn. En ytterligere styring av forskere er ikke en ønsket utvikling.

Tiltak: Deponering i vitenarkiv lokalt og nasjonalt

UiO støtter ikke at deponering i vitenarkiv skal være en forutsetning for at artikkelen skal telle i den resultatbaserte omfordelingen (jf. Retningslinje 3). Likevel støtter UiO at det utvikles et nasjonalt vitenarkiv, primært på grunn av reduserte kostnader til teknisk drift.

Tiltak: Styrking av samarbeid om avtaler med internasjonale forlag

Mesteparten av midlene til tidsskriftabonnementer går til noen få store internasjonale forlag, som i praksis opererer i et monopolmarked. Det er liten tvil om at dette er en av de store hindringene for å lykkes med en overgang til åpen tilgang til forskningsresultater. Politisk forankring på øverste nivå, styrking av samarbeidet og deltagelse fra forsknings- og institusjonsledelse i forhandlingsprosessen er en nødvendig forutsetning for løse dette.

UiO støtter de øvrige tiltakene og forutsetningene

Rapporten del 3. Bakgrunn og drøfting

UiO mener at drøftingen er grundig og velskrevet, og beskriver de viktigste aspektene rundt arbeidet med åpen tilgang.

Oppsummering

Oppsummert mener UiO at følgende bør være sentralt i Regjeringen strategi for å fremme åpen tilgang til forskningsresultater:

- Klart politisk mål om at alle vitenskapelige artikler skal være åpent tilgjengelig innen 2020, i tråd med vedtak fra EUs *Transition Towards an Open Science System*
- Politisk vilje til å forhandle frem OA-avtaler med de store internasjonale forlagene
- Økt samarbeid om forhandling av avtaler med forlag og leverandører og at dette forankres på ledelsesnivå ved de enkelte institusjonene
- Støtte opp om nasjonale og internasjonale OA-initiativ
- Sikre finansiering og infrastruktur for eksisterende norske OA-tidsskrifter
- Videreføre NFRs Stimuleringstiltak for åpen publisering (STIM-OA)

Med hilsen

Ole Petter Ottersen
rektor

for Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Saksbehandler:

Håvard Kolle Riis
+4722844080, h.k.riis@ub.uio.no

Herman Strøm
+4722856034, herman.strom@admin.uio.no